

בית המשפט המחוזי בירושלים בשבתו כבית-משפט לעניינים מנהליים

28 דצמבר 2020

עת"מ 28639-06-19 חבשוש נ' רשם האגודות השיתופיות ואח'

לפני **כב' השופטת תמר בזק רפפורט**

עותר **ציון חבשוש**

באמצעות ב"כ עוה"ד אלכסנדר ספינרד ומיה עובדיה

נגד

משיבים **1. רשם האגודות השיתופיות**

באמצעות ב"כ עו"ד מנחם סבג

2. קיבוץ שדה בוקר

באמצעות ב"כ עו"ד אסתר קויפמן

חקיקה שאוזכרה:

תקנות האגודות השיתופיות (ייסוד), תשל"ו-1976: סע' 5, 7, 7(ב), 7(ג), 7(ה)

פקודת האגודות השיתופיות: סע' 12, 12(1), 12(2), 16

חוק החוזים (חלק כללי), תשל"ג-1973: סע' 19

תקנות האגודות השיתופיות (הוראות כלליות), תשל"ו-1976: סע' 5

תקנות האגודות השיתופיות (רשויות האגודה), תשל"ה-1975: סע' 5(4)

תקנות האגודות השיתופיות (ערבות הדדית בקיבוץ מתחדש), תשס"ו-2005: סע' 2, 3.ב., 4.

מיני-רציו:

* מהו סוג השינויים שרשאי רשם האגודות השיתופיות לרשום בתקנון של אגודה שיתופית מבלי לחייב הצבעה חוזרת באסיפה הכללית לאישור הנוסח?

* אגודות שיתופיות – רשם האגודות השיתופיות – ביקורת שיפוטית על החלטותיו

* אגודות שיתופיות – רשם האגודות השיתופיות – סמכותו

* אגודות שיתופיות – תקנון האגודה – שינוי

העותר הגיש עתירה שעניינה באישור המשיב 1, רשם האגודות השיתופיות במשרד הכלכלה והתעשייה את רישום "תיקון חבר חדש" לתקנון המשיב 2, קיבוץ שדה בוקר, לרבות שינויים מנוסח התיקון כפי שהתקבל באסיפה הכללית של הקיבוץ, ושינוי סיווג הקיבוץ מ"קיבוץ שיתופי" ל"קיבוץ מתחדש". הצדדים חלוקים בשאלה מהו סוג השינויים שניתן לרשום מבלי לחייב הצבעה חוזרת באסיפה הכללית לאישור הנוסח. בעוד העותר טוען כי הרשם רשאי לרשום שינויי נוסח וסגנון שאינם משנים את מהות

העניין על פי נוסחם; לעומתו טוענים המשיבים, כי הרשם רשאי לרשום גם שינויים המחויבים לפי הדין, כאמור בסעיף ד לנהל הרשם.

בית המשפט קיבל את העתירה בחלקה ופסק כלהלן:

הדרישה שתיקון התקנון יהיה בהתאם לדין אינה נתונה לשיקול דעת האסיפה הכללית ולא ניתן להצביע בעדה או נגדה. המשמעות היא לכאורה שגם אם הערות הרשם המחויבות לפי דין לא היו מוטמעות בתקנון הקיבוץ, הוראות הדין היו גוברות על התקנון וחלות ממילא.

נוכח כך, נראה שהשמטת חלקים בנוסח התיקון לתקנון המנוגדים לדין, במהותה לא משנה את מהות העניין, כך שהיא כשלעצמה לא מחייבת הצבעה חוזרת לפי תקנה 7(ה) לתקנות הייסוד (שהרי הדין גובר כאמור).

שונים פני הדברים באשר לסמכות הרשם להציע ניסוח חדש, תחת הניסוח שלא ניתן לרושמו מפאת היותו נוגד את הדין, ללא אישור האסיפה הכללית. להוציא מקרה בו מדובר בשינוי העומד בתנאי תקנה 7(ה) לתקנות הייסוד – שינוי נוסח וסגנון שאינו משנה את מהות העניין – לא נראה כי הרשם מוסמך לרשום את הנוסח החליפי המוצע, ללא אישור האסיפה כללית.

התערבות בתי המשפט בהחלטות שבתחום הגורם המקצועי נעשית רק במקרים של חריגה מסמכות, טעות משפטית גלויה ופגיעה בעיקרי הצדק, כשהכלל הוא בית המשפט אינו מחליף את שיקול דעת הרשם.

“דרך המלך” לתיקון תקנון של אגודה שיתופית היא דווקא לפי החלטה שנתקבלה באסיפה הכללית, בהתאם לאפשרות שעוגנה בתקנה 7(ב) לתקנות הייסוד. האפשרות שעוגנה בתקנה 7(ג) משנית לה.

יש לבחון האם כל אחד מהשינויים נשוא העתירה אשר נערכו בנוסח התיקון לתקנון הקיבוץ משנים את מהות העניין, כך שהרשם חרג מסמכות כשרשם באופן המצדיק את התערבותו של בית המשפט זה. נבחן איפוא עתה כל אחד מששת השינויים שנערכו בתיקון לתקנון, עליהם הצביע העותר כמשנים את מהות העניין בהקשר זה.

פסק דין

1. עניינה של העתירה שלפני באישור המשיב 1, רשם האגודות השיתופיות במשרד הכלכלה והתעשייה (להלן – הרשם), מיום 31.3.2019 את רישום “תיקון חבר חדש” לתקנון המשיב 2, קיבוץ שדה בוקר (להלן – הקיבוץ), לרבות שינויים מנוסח התיקון כפי שהתקבל באסיפה הכללית של הקיבוץ, ושינוי סיווג הקיבוץ מ”קיבוץ שיתופי” ל”קיבוץ מתחדש”.

2. בשנת 2014 אישרה האסיפה הכללית של הקיבוץ עקרונות לקליטה במסלול חברות “חבר חדש”; בשנת 2015 אושר האסיפה הכללית נוהל מפורט לקליטת “חבר חדש”; בעקבות כך, ביום 21.11.2015 אישרה האסיפה הכללית תיקונים לתקנון הקיבוץ אשר הוגשו לרישום הרשם; הרשם העיר הערות שונות באשר לתיקון, ולאחר שאלו הוטמנו נרשם התיקון. על כך מבקש העותר להשיג.

3. עתירה זו היא חלק ממספר לא מבוטל של הליכים משפטיים שנקט העותר על מנת למנוע את השינויים בתקנון הקיבוץ ובאופיו מאז שנת 2014. יובהר עתה כי טענותיו המהותיות של העותר כנגד התיקון שנערך נידונו ונדחו במסגרת עמ"נ (מינהליים י-ם) 12477-01-19 חבשוש נ' קיבוץ שדה בוקר אגש"ח [פורסם בנבו] (4.11.2020), ואינן עניינה של עתירה זו.

4. במוקד העתירה שלפני סעיף 7(ה) לתקנות האגודות השיתופיות (ייסוד), התשל"ו-1976 (להלן – תקנות הייסוד), שזו לשונו:

אם לא נקבע אחרת באסיפה הכללית יהיו מגישי הבקשה האמורה בתקנת משנה (ד), או מי שהם מינוהו לכך בכתב, רשאים על פי דרישת הרשם להכניס בנוסח התיקון לתקנות האגודה שינויי נוסח וסגנון שאינם משנים את מהות העניין.

5. העותר טוען ששישה מתוך השינויים שנערכו בנוסח המקורי מהותיים ולכן לרשם לא הייתה סמכות לרושם. זאת על שום שכאמור בתקנות, רק אם נוסח התקנון המתוקן (לאחר הערות הרשם) אינו משנה את מהות העניין, אזי אפשר לרשום את התיקון, ואלמלא כן – על האסיפה לדון בתיקון לתקנון מחדש. זאת עולה לשיטתו גם מסעיף ד ל"נוהל שינוי תקנון אגודה לפי סעיף 12 לפקודת האגודות השיתופיות וסעיף 7 לתקנות האגודות השיתופיות (ייסוד), התשל"ו-1976" משנת 2018 שהוציא הרשם (להלן – נוהל הרשם) על פיו:

שינוי התקנון יירשם רק לאחר תיקון הערות הרשם (בחלק מהמקרים ייתכנו שני סבבי הערות). אם ההצבעה על התיקון הייתה תקינה והאסיפה הכללית לא קבעה אחרת, ככל שמדובר בהערות נוסח וסגנון בלבד שאינן משנות את מהות העניין או בשינויים המחוייבים לפי דין, אין צורך מבחינת משרד הרשם בקיום אסיפה חוזרת. במקרים אחרים נדרשת הצבעה נוספת לפי הכללים האמורים בסעיפים א' וב' ויש להמציא למשרד הרשם את המסמכים האמורים בסעיף ג' (כולל תצהיר בהתייחס לאסיפה החוזרת).

6. העותר סבור שבנסיבות העניין יש להחמיר בבחינת השינויים שנערכו ואפיונם ככאלה ששינו את מהות העניין. זאת מן הטעם שהקיבוץ לא קיבל את אישור הרשם מראש ובכתב לנוסח התיקון שביקש לערוך בתקנון בהתאם לסעיף 7(ג) לתקנות הייסוד, אשר היא, לטעמו, דרך המלך לתיקון תקנון אגודה שיתופית. לטענתו הדבר יצר חזקה שהקיבוץ ידע שהשינויים שידרוש הרשם ירתיעו חלק מחברי הקיבוץ להצביע בעד התיקון ואין לאפשר תיקון שאין לו אישור הרוב הדרוש שהצביע במודע.

7. עוד טען העותר שיש לבטל את כל התיקונים בתקנון כאחד ולאפשר הצבעה מחודשת. זאת לשיטתו משום שחברי הקיבוץ לא הצביעו על כל תיקון בנפרד, אלא בכללותו בהצבעה אחת. לשיטת העותר לא ניתן לבטל את התיקון באופן חלקי, משלא מדובר בחוזה הניתן להפרדה לחלקים (סעיף [19 לחוק החוזים](#) (חלק כללי), התשל"ג-1973).

8. עוד נטען שמאחר שיש לבטל את כל תיקון התקנון, אזי יש גם לבטל את סיווג הקיבוץ כמתחדש. לטענת העותר, יש לבחון את העניין לאחר הצבעה על התיקונים.

דיון

9. לאחר שעיינתי בכתבי הטענות שהגישו הצדדים ושמעתי את טענותיהם, מצאתי כי יש לקבל את העתירה באשר לחלק מהתיקונים מטעמים שיפורטו להלן, אך לא לעיקרם. בנוסף, דין העתירה לביטול התיקון כולו ולביטול סיווג הקיבוץ כמתחדש, להידחות.

סמכות הרשם לרשום חלק מהשינויים

10. ראשית נבחן אילו שינויים מוסמך הרשם לרשום בתיקון התקנון שהוגש לפניו, מבלי שתידרש אסיפה חוזרת. אין חולק כי הרשם מוסמך להתנות את רישום תיקון התקנון בעריכת שינויים בהתאם [לסעיף 7\(ה\)](#) לתקנות הייסוד. הצדדים חלוקים בשאלה מהו סוג השינויים שניתן לרשום מבלי לחייב הצבעה חוזרת באסיפה הכללית לאישור הנוסח.

11. בעוד העותר טוען כאמור כי הרשם רשאי לרשום שינויי נוסח וסגנון שאינם משנים את מהות העניין על פי נוסחם; לעומתו טוענים המשיבים, כי הרשם רשאי לרשום גם שינויים המחויבים לפי הדין, כאמור בסעיף ד לנוהל הרשם.

12. אכן, לפי [סעיף 12\(2\) לפקודת האגודות השיתופיות](#) "אם נתברר לרשם כי התיקון לתקנות האגודה אינו בניגוד לפקודה זו או לתקנות שעל פיה, רשאי הוא לרשום את התיקון או לסרב לרשמו, בלי ליתן כל נימוק לסירובו". כמו כן, לפי [תקנה 5 לתקנות האגודות השיתופיות \(הוראות הכלליות\)](#), התשל"ו-1976, תקנות או צווים לפי הפקודה עדיפים במקרה של סתירה לתקנון. מכאן, כי הדרישה שתיקון התקנון יהיה בהתאם לדין אינה נתונה לשיקול דעת האסיפה הכללית ולא ניתן להצביע בעדה או נגדה. המשמעות היא לכאורה שגם אם הערות הרשם המחויבות לפי דין לא היו מוטמעות בתקנון הקיבוץ, הוראות הדין היו גוברות על התקנון וחלות ממילא.

13. נוכח כך, נראה שהשמטת חלקים בנוסח התיקון לתקנון המנוגדים לדין, במהותה לא משנה את מהות העניין, כך שהיא כשלעצמה לא מחייבת הצבעה חוזרת לפי [תקנה 7\(ה\)](#) לתקנות הייסוד (שהרי הדין גובר כאמור).

14. שונים פני הדברים באשר לסמכות הרשם להציע ניסוח חדש, תחת הניסוח שלא ניתן לרושמו מפאת היותו נוגד את הדין, ללא אישור האסיפה הכללית. להוציא מקרה בו מדובר בשינוי העומד בתנאי [תקנה 7\(ה\)](#) לתקנות הייסוד – שינוי נוסח וסגנון שאינו משנה את מהות העניין – לא נראה כי הרשם מוסמך לרשום את הנוסח החליפי המוצע, ללא אישור האסיפה כללית.

15. עתה נבחן מהו היקף הבחינה וההתערבות של בית המשפט בהחלטת הרשם. הלכה היא שהתערבות בתי המשפט בהחלטות שבתחום הגורם המקצועי נעשית רק במקרים של חריגה מסמכות, טעות משפטית גלויה ופגיעה בעיקרי הצדק, כשהכלל הוא בית המשפט אינו מחליף את שיקול דעת הרשם (ראו: [בר"מ 3186/03 מדינת ישראל נ' עין דור, נח\(4\) 754, פס' 9 \(2004\)](#); [ע"א 4245/00 חן נ' קיבוץ תל קציר אגודה שיתופית, נז\(6\) 10, פס' 6 \(2003\)](#); [בג"ץ 4222/95 פלטין נ' רשם האגודות השיתופיות, נב\(5\) 614, פס' 3 \(1998\)](#); [עמ"נ \(מינהליים י-ם\) 42728-04-12](#) רשימת "עמיד" לבחירות למורשון האגודה השיתופית קריית חיים (ארלוזורוב) בע"מ נ' קרית חיים (ארלוזורוב) אגודה הדדית בע"מ, [פורסם בנבו] פס' 12 (24.6.2012)).

16. אין לקבל את טענת העותר כי [תקנה 7\(ג\)](#) לתקנות הייסוד, המאפשרת לרשם לאשר מראש ובכתב (לפני הצבעת האסיפה) הצעת תיקון לתקנון שהגישה אגודה, יצרה בענייננו מעין חזקה לפיה יש לבחון את החלטת הרשם בקפדנות יתרה. ראשית, משום שההלכה בעניין התערבות בתי המשפט ברורה, כמתואר לעיל. שנית, משום שההנחה בבסיס טענתו של העותר בעניין זה – כי דרך המלך לתיקון תקנון היא דווקא לפי [תקנה 7\(ג\)](#) לתקנות הייסוד – אינה משכנעת.

17. כדברי הרשם והקיבוץ, "דרך המלך" לתיקון תקנון של אגודה שיתופית היא דווקא לפי החלטה שנתקבלה באסיפה הכללית, בהתאם לאפשרות שעוגנה [בתקנה 7\(ב\)](#) לתקנות הייסוד. האפשרות שעוגנה [בתקנה 7\(ג\)](#) משנית לה. הרשם הסביר שדרישת הרוב המקלה בהצבעה באסיפה הכללית לפי [תקנה 7\(ג\)](#) נועדה למנוע מצבים בהם בשל השתתפות נמוכה של חברי האגודה בהצבעה הכללית, לא ניתן לקדם שינויים נדרשים בתקנון ונוצר קיפאון הפוגע באגודה חברתית, למשל משום שמספר חברים רב לא מגיע להצבעות למרות ניסיונות בעבר, או שהרוב הנדרש לפי תקנון האגודה גדול בצורה שאינה מאפשרת שינויים בתקנון. הרשם טען כי עמדת העותר כאילו ככלל שינויים בתקנון צריכים להתקבל כעניין של עיקרון ברוב נמוך יותר, אינה עולה בקנה אחד עם מעמדו של התקנון והחשיבות שמייחס העותר בעתירה להבנת כלל חברי הקיבוץ את התקנון ולהסכמתם המלאה לשינויים הנערכים בו.

18. הרשם סבר שטענות העותר אינן מצדיקות התערבות בשיקול דעתו לגוף העניין. לשיטתו, אישור תיקון התקנון מצוי במתחם הסבירות, נעשה בסמכות, בהתאם

להוראות הקבועות בדין ולנהלים המנחים את הרשם, ולאחר שנשקלו השיקולים הרלוונטיים, בנסיבות שבהן אין כל חובה להורות לקיבוץ להביא את השינויים שנערכו בתיקון התקנון לאישור האסיפה הכללית.

19. הקיבוץ טען שיש להעדיף את עמדת הרשם, הגוף המקצועי והמנוסה לעניין זה, לפיה מדובר בשינויי נוסח וסגנון שאינם משנים את מהות העניין או בשינויים המחויבים לפי הדין, כך שאין צורך בקיום אסיפה חוזרת. לגופו של עניין סבר הקיבוץ שיש ממש בעמדת הרשם.

20. אכן, בהתאם להלכה שתוארה לעיל לעניין התערבות של בית משפט זה בהחלטת הרשם – על מנת לבחון האם החלטתו של הרשם מצויה במתחם הסבירות ונעשתה בהתאם לדין. לפיכך יש לבחון האם כל אחד מהשינויים נשוא העתירה אשר נערכו בנוסח התיקון לתקנון הקיבוץ משנים את מהות העניין, כך שהרשם חרג מסמכות כשרשם באופן המצדיק את התערבותו של בית משפט זה. נבחן איפוא עתה כל אחד משינויים שנערכו בתיקון לתקנון, עליהם הצביע העותר כמשנים את מהות העניין בהקשר זה.

21. בסעיף 7א המתוקן נערכו שינויים בהגדרות "חבר שיתופי" ו"חבר חדש" בתקנון. לטענת העותר, התוספת שנערכה בהגדרת "חבר חדש" לפיה מדובר בחבר בתקציב דיפרנציאלי בקיבוץ מתחדש – מהווה שינוי מהותי על פני הנוסח עליו הצביעו באסיפה הכללית.

22. מקובלת עלי עמדת הקיבוץ לפיה מדובר בשינויי נוסח וסגנון שאין בהם כדי לשנות את המהות, כך שלא נדרשת הצבעה חוזרת. ההחלטה שהחברים החדשים ייהנו מתקציב דיפרנציאלי נקבעה בסעיפים 26.3-26.4 ופרק 3 נספח א "נוהל קליטה – "חבר חדש" קיבוץ שדה בוקר" שאושר בהצבעת האסיפה הכללית מיום 26.11.2016. למעשה, הגדרת "חבר שיתופי" בסעיף זה מפנה לנוהל זה. מכאן, שלא חל כל שינוי מהותי, אלא אימוץ של ההגדרה שהתקבלה באסיפה הכללית, כך שאין צורך באסיפה חוזרת.

23. מבחינה מהותית הנוסח הקיים מבטא את ההגדרה שהאסיפה הכללית הצביעה ואישרה. ממילא, כפי שציין הרשם, לצד האפשרות להיקלט כחבר חדש, קיימת בכל אופן גם אפשרות לבחור במסלול חברות לפי הגדרת "חבר שיתופי", בו "כל אחד תורם כפי יכולתו ומקבל לפי צרכיו" ולא נקבע תקציב דיפרנציאלי.

24. סעיף 34ב המתוקן עוסק בזכות הקיבוץ להסכים עם אדם המתקבל לחברות כי זכויותיו וחובותיו יהיו כפי שיפורט עמו בכתב, בהתאם להחלטות הקיבוץ ובכפוף לדין. הרשם מחק חלק מהסעיף. לטענת העותר, הניסוח החדש מאפשר לקיבוץ להתקשר בהסכמים שונים ולהקים מעמדות חדשים בקיבוץ, ועל כן מדובר בשינוי

מהותי. למען הבהירות, להלן הנוסח (החלק שנמחק בנוסח שאושר מסומן בקו חוצה):

~~הקיבוץ רשאי להחליט ולהסכים עם אדם המתקבל לחברות, כי זכויותיו וחובותיו יהיו כפי שיפורט עימו בכתב, ובכלל זה כי לא יהיה זכאי לדיור על חשבון הקיבוץ ו/או כי לא יהא זכאי לכל חלק משנכסי הקיבוץ, לרבות כל רווח, דיבידנד או כל תשואה אחרת הנובעת מהם או לדרוש תשלום עבור השתתפות במי מאלה וכי לא ישתתף ולא יצביע באסיפות כלליות ו/או בישיבות דשויות הקיבוץ בנושאים העוסקים בהנ"ל, והכל בהתאם להחלטות הקיבוץ ובכפוף לדין.~~

25. החלק שנמחק מהווה אפשרות בלבד להתקשרות עם נקלטים חדשים ("ובכלל זה..."), ומבחינה מהותית נראה שאין במחיקה כדי למנוע את האפשרות להתקשר כך בגדרי הדין – ממילא גם בנוסח הקודם רשאי היה הקיבוץ להחליט ולהסכים עם אדם המתקבל לחברות כי זכויותיו וחובותיו יהיו כפי שיפורט עימו בכתב, והכל בהתאם להחלטות הקיבוץ ובכפוף לדין. הצדדים הסכימו שהנוסח הקודם בחלקו סותר לכאורה את [סעיף 16 לפקודת האגודות השיתופיות](#) לפיו "לכל חבר של אגודה תהיה למצער דעה אחת בעסקיה" – כך שהחלק שנמחק מנוגד לדין בחלקו.

26. המשמעות היא שהמחיקה לא חוללה כל שינוי, ודאי לא שינוי מהותי – ממילא גם הנוסח הקודם הגביל מפורשות את ההתקשרויות עם נקלטים חדשים להוראות הדין (דבר שמתחייב גם מהדין), ומוסכם על הצדדים שהחלק שנמחק מנוגד לדין.

27. [סעיפים 35\(ז\) ו-ח](#) המתוקנים עוסקים בנסיבות בהן מסתיימת חברות בקיבוץ מאליה. לפי הנוסח עליו הצביעה האסיפה הכללית, חברות בקיבוץ פוקעת אם התקיים תנאי בין החבר לקיבוץ על פיו פוקעת החברות. בתיקון שנערך נמחק הנוסח המקורי ובמקומו פורטו שתי עילות ספציפיות לסיום חברות, ונעדרת התייחסות לכך שיש צורך בתניה מפורשת בהסכם בין הקיבוץ לחבר כי החברות תפקע בשל אותה עילה. לטענת העותר, מדובר בשינויים מהותיים.

28. לפי הדין יש לפרט את העילות לפקיעת חברות בתקנון האגודה (זאת בהתאם [לתקנה 5 לתקנות האגודות השיתופיות \(ייסוד\)](#), התשל"ו-1976 וסעיף ג.1 לפרק ב בתוספת השנייה לתקנות; הדבר גם תואם את [תקנה 5\(4\)](#) לתקנות האגודות השיתופיות (חברות), התשל"ג-1973). מקובלת עלי עמדת הרשם כי העילה בנוסח הקודם הייתה כללית ולא מפורטת כך שלא מילאה את דרישת הדין ולא ניתן היה לרשמה.

29. העילות שנרשמו תחת הנוסח שנמחק נמנו בסעיף 23 ובסעיף 3.8.3 לנספח ג ל"נוהל קליטה – "חבר חדש" קיבוץ שדה בוקר" שאושר בהצבעת האסיפה הכללית מיום

- 26.11.2016. העותר סבר שמאחר שהעילות לא עלו במסגרת תיקון התקנון אלא במסגרת אישור הנוהל, ייתכן ששיקולי החברים שונים ולכן מדובר בתיקון מהותי.
30. אינני מקבלת טענה זו. כעולה מן האמור, עילות הפקיעה הספציפיות שהוספו קיבלו את הסכמת האסיפה הכללית, גם אם לא במסגרת תיקון התקנון אלא במסגרת הנוהל, וממילא הנוסח הקודם לא הגביל את אותן עילות שנמנו בנוהל. סבורה אני איפוא שפירוט העילות בתקנון איננו שינוי מהותי המחייב אסיפה כללית חוזרת לשם הכללתו בתקנון.
31. סעיף 66א(ה) המתוקן עוסק במקורות מימון לסיפוק צרכי החברים. בתיקון שנערך הוסף סייג להטלת תשלומים על חבר חדש שאינו עובד, אשר לא היה קיים בנוסח שאושר באסיפה הכללית. העותר סבר שלמרות הצורך בתיקון לפי החוק, מהנוסח המקורי ניתן היה לסבור אחרת, ועל כן מדובר בשינוי מהותי שלא נידון באסיפה הכללית.
32. הצדדים מסכימים שמדובר בתיקון המתחייב לפי [תקנה 2 לתקנות האגודות השיתופיות \(ערכות הדדית בקיבוץ מתחדש\)](#), התשס"ו-2005. לכן המשמעות היא שהמחיקה לא חוללה כל שינוי – ממילא גם הנוסח הקודם נסוג מפני הדין (כמתחייב גם מהדין), כך שהנוסח העדכני כפי שנרשם הוא ביטוי למתחייב על פי חוק במסגרת התיקון. אם כן, גם לגבי תיקון זה סבורה אני שלא נחוצה אסיפה חוזרת.
33. עד כה נמצאנו למדים כי השינויים שנערכו בסעיפים 7א; 34ב; 35(ז) ו-1(ח); 66א(ה) לתקנון אינם משנים את מהות העניין ולא מצריכים אסיפה חוזרת. כפי שנראה עתה, מסקנתי שונה באשר לסעיפים 97א ו-4(5).
34. סעיף 97א לתקנון עוסק בזכות החברים החדשים להשתתף באספות הכלליות של הקיבוץ. לפי הנוסח עליו הצביעו באסיפה הכללית בקיבוץ, חברים חדשים לא יוכלו להשתתף בהצבעה על שבעה נושאים ספציפיים הנוגעים לאורחות חיי החברים השיתופיים. נראה כי בין נושאים אלו עניינים המצויים בליבת החיים השיתופיים, למשל: "בכל עניין הנוגע לזכויות ו/או חובות איזה מהחברים השיתופיים" או "בכל עניין הנוגע לשינוי באורחות החיים של החברים השיתופיים ו/או במודל התפרנסות של החברים השיתופיים".
35. בנוסח שערך הרשם בתקנון שאישר הוסר האיסור על חברים חדשים להשתתף בהצבעה על נושאים אלו, ונוסחו סייגים באשר למשקלם של הקולות השונים באותה הצבעה. למשל, לפי הנוסח שאושר, החלטה באותם נושאים תחייב את הרוב הנדרש באסיפה הכללית ובנוסף רוב מבין חברי הקיבוץ השיתופיים שהשתתפו בהצבעה. כמו כן, ההחלטה תתקבל כשבהצבעה הראשונה השתתפו לפחות 50% מכלל החברים

השיתופיים או בהצבעה נדחית כל מספר משתתפים, ובלבד שקוימה לא לפני 7 ימים ולא יאוחר מ-60 ימים ממועד ההצבעה הראשונה.

36. הרשם והקיבוץ הסבירו שהנוסח המקורי, השולל זכות הצבעה של חברים באסיפה הכללית, סותר לכאורה את [סעיף 16 לפקודת האגודות השיתופיות](#) לפיו "לכל חבר של אגודה תהיה למצער דעה אחת בעסקיה". הרשם הסביר שהנוסח שאישר מגביל במידת האפשר לפי הדין את אופן ההצבעה בעניינים אלה הנוגעים לחברים השיתופיים, בהתאם לרציונל שעמד בבסיס הסעיף המקורי. הקיבוץ טען שהניסוח המתוקן תואם לרציונל הסעיף לכתחילה (שימור היכולת של החברים השיתופיים להיות אדונים להחלטות העוסקות באורח חייהם) – ולכן לא חל כל שינוי מהותי.

37. מקובלת עלי העמדה לפיה הנוסח המקורי מנוגד לדין, ולכן לא ניתן לרשמו בתקנון הקיבוץ. עם זאת, הנוסח שאישר הרשם יצר פוזיטיבית הסדר שלא היה קיים קודם לכן בנוסח עליו הצביעו חברי הקיבוץ באסיפה הכללית, וכשלעצמו עשוי לשנות מן המהות: בעוד חברי הקיבוץ הצביעו על נוסח לפיו לא תהיה לחברים החדשים זכות הצבעה בנושאים מסוימים, כעת הנוסח מאפשר להם זכות הצבעה, גם אם תחת סייגים שניסח הרשם. אף שנראה שיש לנסח הסדר אחר תחת ההסדר הלא-חוקי שהתקבל באסיפה הכללית, אין בכך כדי ללמד בהכרח שההסדר שניסח הרשם הוא ההסדר היחיד לעניין זה, המקיים את הרציונל שבבסיס הסעיף המקורי.

38. הקיבוץ הסביר שהנוסח שאושר תואם לנוסח שאישרו חברי הקיבוץ בסעיף 5 למסמך עקרונות הקליטה של חבר חדש משנת 2014 אותו אישרו חברי הקיבוץ בהצבעה מיום 13.12.2014 – 125 בעד, 18 נגד ו-2 נמנעים. לפי סעיף 5 למסמך – "זכויותיו וחובותיו של החבר החדש" – "השתתפות בהצבעות וחברות במוסדות: החבר החדש יהיה בעל זכות הצבעה שווה באסיפה הכללית (בנושאים הקשורים לחברים השיתופיים בלבד ואורחות חייהם לא ניתן יהיה לקבל החלטה ללא רוב (רגיל או מיוחד) מבין החברים השיתופיים כפי שיפורט בתקנון הקיבוץ שיתוקן בהתאם) ויהיה רשאי לבחור ולהיבחר למוסדות הקיבוץ" (ההדגשות המקור). אולם למרות הסכמה מוקדמת זו, בשינוי לתקנון עליו הצביעו באסיפה הכללית אשר הוגש לאישור הרשם הצביעו החברים מפורשות אחרת. לכן גם אם הדבר מלמד אולי שהנוסח שאישר הרשם מבוסס על הסכמת החברים במובן מסוים, אני סבורה גם שלא היה מקום לרשום את השינוי בסעיף זה מבלי לבצע הצבעה חוזרת באסיפה הכללית.

39. [סעיף 4\(5\)](#) המתוקן עוסק במנגנון שלפיו נקבעים "נכסי החבר", אשר מוחרגים מהחובה למסרם לקיבוץ. השינוי שנערך מהנוסח עליו הצביעו חברי הקיבוץ באסיפה הכללית, מטיל מגבלות נוספות על החלטת האסיפה הכללית כשמדובר בהחלטה לשייך מקרקעין או פירותיהם כ"נכסי החבר". לפי השינוי שנערך, ההחלטה תתקבל

ברוב החברים השיתופיים. עוד לפי השינוי, השיוך יהיה כפוף לעמידת הקיבוץ בהתחייבויותיו לפי דין וככל שקיים גירעון אקטוארי אז גם בהסדרה הדרגתית של הגירעון. העותר טוען ששני השינויים הללו מהווים שינויים מהותיים שאסור היה לרשם לרשם.

40. אשר לשינוי בתנאים להם כפוף השיוך – מקובלת עליי עמדת הרשם והקיבוץ לעניין זה, לפיה דרישות אלה מתחייבות מהדין – שיוך נכסים נסוג מפני עמידת הקיבוץ בהתחייבויותיו לפי תקנות [3\(ב\) ו-4\(ג\) לתקנות האגודות השיתופיות \(ערבות הדדית בקיבוץ מתחדש\)](#), התשס"ו-2005. מאחר שממילא הדין גובר על הקבוע בתקנון כמפורט לעיל, הרי שבהוספת ניסוח זה המבטא את הדין – לא חל כל שינוי מהותי.

41. אשר לשינוי בדבר הרוב שבו תתקבל ההחלטה – הקיבוץ טען שדרישה זו נובעת מהתיקון לסעיף 97א לתקנון. לשיטתו, מכיוון שהתיקון שם התחייב לפי דין, הרי שגם כאן השינוי מתחייב לפי דין. עוד נטען שהשינוי שנערך (שההחלטה תתקבל ברוב החברים השיתופיים) אינו מהותי, שהרי לפי נוסחו של סעיף 97א עליו הצביעו חברי הקיבוץ, ביקשו החברים שהחלטה בנושא שיוך דירות בקיבוץ או שיוך נכסי תתקבל רק על ידי החברים השיתופיים. הרשם טען שהשינוי שערך לעניין הרוב הנדרש הוכנס במטרה להגן על זכויות החברים השיתופיים בקיבוץ, וזאת במסגרת סמכות הרשם מכוח הדין להגן על חברי הקיבוץ.

42. כמתואר לעיל, סבורה אני שהנוסח המתוקן לסעיף 97א מהווה שינוי שיש להביאו להצבעת חוזרת. בהתאם נראה שיש להביא גם את השינוי בדבר הרוב שבו תתקבל ההחלטה לשייך נכסים כ"נכסי חבר" להצבעה חוזרת.

התוצאה המעשית של הקביעה כי נדרש אישור אסיפה כללית לסעיפים מסויימים שתוקנו

43. העותר טוען, כמתואר לעיל, כי לאור הקושי שנוצר, שיש לבטל את כל התיקונים בתקנון כאחד ולאפשר הצבעה מחודשת.

44. דעתי אינה כדעת העותר. שינוי התקנון בא לעגן שינוי בקיבוץ כחלק ממארג הליכים שהחל לפני מספר שנים וכלל מספר הצבעות באסיפה הכללית. אמנם באופן עקרוני חברי הקיבוץ הצביעו ברוב על כל התיקון לתקנון כמקשה אחת. ואולם, ביטול הצבעתם על כל התיקון בגלל שני סעיפים שאינם בלב השינוי שבחרו חברי הקיבוץ, יסכל את מימוש רצונם הברור של רוב חברי הקיבוץ בשינוי אופיו של הקיבוץ. זאת באופן שיש להניח שחברי הקיבוץ לא היו מוותרים על התיקון כולו בגלל אותם שני סעיפים שנפל בהם פגם.

45. בהקשר זה יודגש: כפי שעלה מהחומר שלפניי, ההליכים המשפטיים שנוקט העותר מפורסמים בקיבוץ. למרות זאת, לעתירה ולהליכים הקודמים לא הצטרפו חברי קיבוץ נוספים (חבר אחד מלבד נציגי הצדדים הגיע לדיונים). העותר לא הצביע על "קריאה עממית" או דרישה כלשהי מצד ציבור החברים להצביע מחדש על התיקון לתקנון כולו. אלה מחזקים את המסקנה, העולה מן המכלול, שסעיפים ספציפיים אלו אינם מהותיים עבור רובם של חברי הקיבוץ בבחינת שמיטת הקרקע להסכמתם לתיקון כולו, כטענת העותר.
46. שעה שאין לבטל את התיקון כולו, אין מקום גם לשנות את סיווג הקיבוץ. ממילא נראה שהסעיפים בהם נמצא שנפל פגם לא משפיעים על סיווג הקיבוץ כמתחדש. בכל אופן, לא נראה שבנסיבות אלה נפל לעניין זה פגם המצדיק את התערבות בית המשפט בו.
47. גם אם אין מקום לבטל את התיקון לתקנון כולו ואת סיווג הקיבוץ הנובע ממנו מהנימוקים המתוארים, הרי שקיבלתי את עמדת העותר כי נפל פגם ברישום לפחות חלק מהתיקון לתקנון.
48. אף שכלל פגם מינהלי עשוי להביא לבטלות מעיקרא, נראה כי קיימים בעניינינו שיקולים כבדי משקל המצדיקים סטייה מכלל זה.
49. הקיבוץ טען כי הנוסח החדש של סעיף 97א לתקנון הובא לידיעת העותר מידי הרשם כבר ביום 21.11.2018, במסגרת החלטת הרשם בהשגה שהגיש העותר אז (החלטה זו הייתה במוקד פסק הדין בעמ"נ (מינהליים י-ם) 12477-01-19 [פורסם בנבו] שהוזכר לעיל). לטענת הקיבוץ, מפני שהעותר לא פנה אז לקיבוץ לדרוש אסיפה חוזרת או בכלל בעניין זה, הקיבוץ בינתיים שינה את מצבו עת ניתן האישור המנהלי.
50. אינני סבורה, כטענת הקיבוץ, שטענה זו מצדיקה דחיית טענות העותר כנגד סעיף זה על הסף. העותר הגיש ערעור מינהלי על החלטת הרשם, ולא נראה שכבש את טענותיו. עם זאת, סבורה אני שהעוול שייגרם לקיבוץ ולחבריו מביטול רטרואקטיבי, לאור הסתמכות על תיקון התקנון, כפי שפורטו גם בדיון שנערך לפני ביום 1.11.2020, מצדיק ביטול אותם תיקונים שנפל בהם פגם באופן פרוספקטיבי בלבד.
51. רישום התיקון לתקנון, בהתאם לסעיף 12(1) לפקודת האגודות השיתופיות הינו קונסטיטוטיבי. כמעשה מינהלי, חלה על החלטת הרשם תורת הבטלות היחסית, וזו חלה גם החלטות הקיבוץ בנסיבות מסוימות (ראו: ע"א 1773/06 אלף נ' קיבוץ איילת השחר [פורסם בנבו] (19.12.2010)). התוצאה המתאימה במקרה זה היא בטלות יחסית של רישום התיקון לתקנון באופן הבא: ככל שהאסיפה הכללית תאשר את נוסח סעיפים 97א ו-4(5) באותו האופן שנדרש לאשר שינוי לתקנון בתוך חצי שנה מפסק דין זה, יראו בכך כאילו התקבל אישור האסיפה הכללית גם לסעיפים אלו

לכתחילה. אחרת – יבוטל תוקפם של אותם סעיפים בתקנון ובמידת הצורך יינתנו הוראות מטעם הרשם.

עיון בתכתובות

52. בשולי הדברים יוער: בעתירה מוזכר סירוב הקיבוץ והרשם לאפשר לעותר לעיין בתכתובות בין נציגי הקיבוץ לרשם שהובילו לשינויים שערך הרשם בנוסח התקנון. בתגובה המקדמית שהגיש הרשם הסביר שטרם הכריע בבקשת העותר לעיין בתכתובות שקדמו להחלטתו מיום 31.3.2019. ואכן, ביום 14.7.2020 הודיע הרשם שהעביר את ההתכתבויות הנוגעות לנוסח התקנון לעותר. ב"כ העותר עדכן בדיון שהתקיים ביום 16.7.2020: "היות שקיבלתי, במיוחד החומרים הנוספים, והדברים שעולים מהם, והחומרים שלא קיבלתי, אני חייב להתייחס לזה". בהמשך לכך העותר לא הגיש בקשה נוספת ולא נטענו טענות מעודכנות בהתאם להתפתחות (שממילא לא נכללה בעתירה). בנסיבות אלו לא נראה כי יש ליתן סעד בהקשר זה.

53. זאת ועוד: אתמול, ביום 27.12.2020 הגיש העותר בקשה למתן צווים זמניים שימנעו מהקיבוץ לבצע ולבנות תשתיות לשכונה חדשה על בסיס קליטה במסלול "חבר חדש" ועל בסיס סיווג הקיבוץ כ"מתחדש"; או להתקשר עם גוף אחר לבנייה או לממש התקשרות עם גוף אחר לצורך כך, וזאת עד למתן פסק דין חלוט בעתירה דנן.

54. דינה של הבקשה להידחות משהוגשה בשיהוי ניכר, שכן המסכת העובדתית בבסיסה התגבשה לפני זמן רב. מכל מקום, לאור האמור בפסק הדין, דינה להידחות אף לגופה. כאמור בבקשה, הפעולות שמבוקש למנוע נובעות מסיווג הקיבוץ כ"מתחדש". כאמור, הכרעתי היא שלא נפל פגם בסיווג הקיבוץ, ואף התיקון עומד בתוקפו לפי שעה במלואו.

55. אשר לטענות בבקשה לפיהן בניית התשתיות רק לקליטה במסלול "חבר חדש" נוגדת את התקנון המתוקן, וזאת גם אם תידחה העתירה - עניין זה לא בא בגדר עתירה זו, ואף מטעם זה אין מקום להיזקק להן בגדרי ההליך שלפניי.

לסיכום: העתירה מתקבלת בחלקה כאמור לעיל. בנסיבות העניין בהן התקבלה העתירה בחלקה ובחלקה האחר נדחתה, יישא כל צד בהוצאותיו.

ניתן היום, י"ג טבת תשפ"א, 28 דצמבר 2020, בהעדר הצדדים.

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)

תמר בזק רפפורט 54678313-/
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה